

סיכום- מבוא לסוציולוגיה

פרק 1, הפרספקטיבה הסוציולוגית

ראיית הכללי בפרטי, כלומר את הכוח של החברה לעצב את חיינו. תפיסה זו דורשת את ראיית הזרות שבמוכר- משום שאנו רגילים לחשוב במונחים של החלטות אידיודואליות. מחקרו של דורקהיים על שיעור ההתאבדות מוכיח כי בעניין שלכאורה נראה פרטי ואישי, יש עדין השפעה רבה של הסביבה.

מודעות גלובלית מחזקת את התפיסה הסוציולוגית משום הקשר ההולך ומתחזק בין המדינות, משום שכך אנו ערים לתופעות סוציולוגיות המתרחשות מעבר לגבולות המדינה. ראיית האחר גם מסייעת לנו לנתח את עצמנו ביתר אובייקטיביות.

אנשים בשולי החברה נוטים להיות רגישים יותר להשפעות החברתיות על חיינו, כמו גם בתקופות של משבר.

ישנם ארבעה יתרונות עיקריים בשימוש בפרספקטיבה הסוציולוגית:

1. זה מאתגר את ההבנות הבסיסיות שלנו על החיים ועוזר לנו להבחין בין דמיון למציאות.
 2. גורם לנו להעריך את ההזדמנויות והחובות שלנו.
 3. מעודד השתתפות פעילה יותר בחברה
 4. מגביר את המודעות להבדלים התרבותיים שבין אדם לאדם.
- אוגוסט קומט נתן לסוציולוגיה את שמה ב-1838- וחיידש בכך שהפך את התחום לבעל אוריינטציה מדעית יותר, כאשר קודם לכן, הוגים נטו לבחון את החברה ואת מה "שהיא צריכה להיות", ולא אובייקטיבית. התחום צמח כתגובה לשינויים שחלו באירופה במאות ה-18 וה-19. ניתן לראות 3 מימדי שינוי:

1. התיעוש
 2. ההתרחבות העירונית
 3. צמיחת רעיונות פוליטיים חדשים.
- שינויים אלו מיקדו את תשומת הלב על הדרך בה החברה פועלת. מספר פרדיגמות מנחות את החוקרים בבואם לבנות תיאוריות:
1. הפרדיגמה הסטרוקטורלית-פונקציונליסטית מביטה בדרך שבה מבנים חברתיים מקדמים את האחידות והיציבות של החברה. היא ממעיטה להתייחס לחוסר שיויון חברתי, קונפליקטים ושינוי.
 2. פרדיגמת הקונפליקט מדגישה חוסר שיויון קונפליקטים ושינוי. ובכל זאת ממעיטה להתייחס לרעיונות של יציבות ואחידות.
 3. האינטראקציה הסמלית היא פרדיגמת מיקרו ומתרכזת באינטראקציות אישיות בהקשרים חברתיים שונים.
- התפיסה הסוציולוגית עושה הכללות רבות אולם, בשונה מסטריאוטיפ, אמירה סוציולוגית אינה מושמת ללא הבחנה על כל יחיד, נתמכת בעובדות, ומטרתה חיפוש אחר האמת.

פרק 2, תרבות

אורח חיים המשותף בין בני אותה חברה. מינים רבים של בעלי חיים יכולת מוגבלת לתרבות, אולם בני האדם הם היחידים שקיומם תלוי בכך.

אלמנטים תרבותיים הופיעו לפני שני מיליון שנה, אולם לידת הציוויליזציה היתה לפני כ-12,000 שנה. בני אדם בונים תרבות של סמלים על ידי שיוך משמעות לחפצים ופעולות. השפה היא האמצעי שבו מועבר מידע תרבותי מדור לדור.

ערכים הם התייחסויות כלליות שלנו אל העולם הסובב אותנו. אמונות הם טענות שבני אותה תרבות מאמינים בנכונותן.

נורמות תרבותיות מנחות את ההתנהגות האנושית. **מורס**, הם נורמות בעלי משמעות מוסרית גבוהה במיוחד. **Folkways** מנחים התנהגות יומיומית ומאפשרים יותר גמישות.

תרבות- על מתייחסת לדפוסים תרבותיים המאפיינים את האליטות. **תרבות עממית** מתייחסת לדפוסים חברתיים אשר נפוצים בחברה. **תת תרבות** מתייחסת לדפוסים תרבותיים מובחנים המאפיינים קבוצה מוגדרת בחברה. **תרבות נגד** מתייחסת לדפוסים תרבותיים המנוגדים לדפוסים המקובלים. **רב תרבותיות** מתייחסת לניסיון חינוכי להגביר את המודעות וההערכה כלפי שוני תרבותי.

המצאות, גילויים והפצה מזרזים שינויים תרבותיים. כאשר חלקים שונים של חברה נמצאים בשלבי התפתחות תרבותית שונים, נוצר **פער תרבותי**.

מכיוון שאנו חונכנו על פי התרבות שלנו, אנו נוטים ל**אתנוצנטריות**, לעומת נטייה ל**רלטיוויזם תרבותי**.

הפרדיגמה הסטרוקטורלית- פונקציונליסטית רואה בתרבות כמבנה חברתי יציב פחות או יותר, שמבוסס על ערכים נוקשים. הדפוסים התרבותיים פועלים לשימור המערכת השלמה. הפרדיגמה של הקונפליקט רואה בתרבות זירה דינמית של חוסר שיוויון וקונפליקט. דפוסים אלו בביור מייביים עם קבוצה אחת יותר מאשר עם רעותה. סוציוביולוגיה חוקרת את ההשפעה של האבולוציה האנושית על דפוסים תרבותיים בהווה. התרבות מגבילה את האדם אולם כיצורים תרבותיים, יש לנו את הכוח להתאים את העולם לצרכים ולרצונות שלנו. קונפליקטים תרבותיים מוצאים מקום משמעותי בחילוקי דעות פוליטיים רבים.

פרק 3, חברה

ג'רארד וג'ן לנסקי:

התפתחות סוציו תרבותית בוחנת את ההשלכות הסוציולוגיות של שינויים טכנולוגיים. חברות המוקדמות של ציד ואיסוף היו בנויות מיחידות נוודים קטנות המרוכזות במשפחה. הורטיקולטורה התחילה כאשר התחילו לפתח כלים לטיפול בגידולים. כמו כן החל ביות של בעלי חיים. חברות חקלאיות כבר השתמשו בבעלי חיים לצורך גידול גידולים בקנה מידה גדול יותר. הטכנולוגיה הזו אפשרה לחברות לצמוח אל תוך אימפריות גדולות, פרודוקטיביות יותר, מתמחות יותר, ועם דרגת אי שיוויון גדולה יותר. תיעוש החל באירופה כאשר עברו לשימוש באנרגיות מתקדמות יותר לתפעול המכונות. בחברות פוסט מודרניות, הייצור אינו מוכוון דווקא למוצרים חומריים אלא ישנו מעבר לשליטה ושימוש במידע, וכך המחשוב מחליף את המיכון הכבד.

קרל מרקס

הניתוח המטריאליסטי של מרקס מצביע על קונפליקטים היסטוריים ובני זמננו בין מעמדות שונים. קונפליקט בחברות עתיקות ערבו יחסים שבין אדון לעבדו, בחברות פיאודליות, יחסים בין האצילים לצמיתים שלו. ובחברות המתועשות, בין בעלי ההון לפרולטריון. קפיטליזם מתועש גורם לניכור בין העובד למוצר שהוא מייצר, בין העובד לעמיתו, ובין העובד לפוטנציאל האנושי שלו. ברגע שהעובדים יתגברו על התודעה הכוזבת שלהם, הם ימרדו בסדר הקפיטליסטי.

מרקס וובר

הגישה האידיאליסטית של וובר מגלה שלדפוסים חשיבה השפעה רבה על החברה. הוא הנגיד בין החשיבה המסורתית של העידן הטרומ-תיעושי, לבין הראציונליות של האדם המודרני בחברה מתועשת. הוא חשש כי רציונליות, בתוספת ביורוקרטיה, ובחשיבה המונחית יעילות בלבד, האדם יאבד את כושרו להיות יצירתי.

אמיל דורקהיים

לטענתו יש לחברה קיום אובייקטיבי שהוא מעבר לחברים בה. הוא מדבר על מבנים חברתיים באמצעות הפונקציות שלהם. חברות מסורתיות מתאפיינות בסולידריות מכנית המבוססת על הסכמה רחבה בנושאים מוסריים. חברת מודרניות תלויות בסולידריות אורגנית, המבוססת על חלוקת עבודה והתמחות.

פרק 4, אינטראקציה חברתית

מבנים חברתיים מקנים לנו הנחיות להתנהגות יומיומית ומסייעים לנו בהבניית מציאות. מרכיב עיקרי במבנה החברתי הוא הסטטוס. מתוך **סטטוסים**, לסטטוס ראשי (**master status**) יש את החשיבות הגבוהה ביותר. סטטוס שיוכי הוא לרוב סטטוס לא רצוני, כאשר סטטוס הישגי הוא נרכש באופיו. במציאות, הרבה מהסטטוסים מהווים שילוב של תכונות אלו. תפקיד הוא הביטוי הדינמי של הסטטוס. כאשר אין התאמה בתפקידים הנדרשים על ידי מספר סטטוסים, ישנו קונפליקט תפקידי. כמו כן, מספר תפקידים שאינם תואם את הסטטוס גורם ללחץ תפקידי.

הבניה חברתית של המציאות מתייחסת לעובדה שאנו בונים את העולם החברתי על ידי אינטראקציה חברתית. התיאוריה של תומס טוענת כי סיטואציות אשר מוגדרות כממשיות הופכות לכאלו מבחינת ההשלכות שלהן. אתנו מתודולוגיה מנסה לאתר את הנחות הבסיס ואת ההבנה של אנשים את העולם החברתי שמסביבם. ניתוח דרמטורגי בודק את הדרך שבה אנשים מציגים את עצמם. על פי גישה זו, עלינו לראות את חיי היומיום במונחים תיאטרליים- בסטים של אינטראקציה, השימוש בשפת גוף, והאופן שבו שחקנים מייפים את הכוונות שלהם. עצמה חברתית משפיעה על ההצגה. נשים למשל, מוסתות עצמן להתנהגות שונה מזו של גברים. טקט הוא תגובה נפוצה למבוכה של האחר. שפה חיונית להבניה חברתית. בדרכים שונות, למשל, השפה מגדירה נשים וגברים אחרת. הומור נובע מהקונטרסט שבין הצגה קונבנציונלית של סיטואציה לבין הצגה לא קונבנציונלית של אותה סיטואציה. הומור הינו תלוי תרבות.

פרק 5, חברות

עבור הפרט, חברות היא תהליך שבו אנו בונים את האנושיות שלנו, ואת האישיות המיוחדת לנו במהלך אינטראקציות חברתיות. עבור החברה כמכלול, חברות היא תהליך שבו מועברת תרבות מדור לדור. במאה הקודמת, חשבו שהמקור להתנהגות הוא ביולוגי. היום בור לנו כי לתהליכים חברתיים חלק חשוב בהתפתחות ההתנהגות האנושית. הטבע האנושי מבטא יכולת לבנות סבות תרבותיות שונות. התוצאות הקשות של בידוד חברתי מורים על החשיבות של גורם זה בהתפתחות האנושית. על פי פרויד אישיות האדם מחולקת לשלושה חלקים עיקריים- האיד, האגו והסופר אגו. זאן פיאז'ה מאמין שהתפתחות אנושית נובעת במקביל מבשלות פיזית ומניסיון חברתי. לדעתו תהליכים אלו מתרחשים בארבעה שלבים עיקריים: השלב הסנסורי-מוטורי, פרה-אופרציונאלי, אופרציונלי קונקרטי, ואופרציונלי קונקרטי. קולברג מיישם את תורתו של פיאז'ה בעניין התפתחות מוסרית. על פי קולברג ישנם 3 שלבים מוסריים: פרה-קונבנציונלית, קונבנציונלית ופוסט קונבנציונלית. קרול גיליגן מצאה הבדלים בין התפיסות המוסריות של נשים לבין אלו של גברים.

עבור ג'ורג' הרברט מיד, חברות מבוססת על צמיחת self אשר מחולק לשניים the I והעצמאי the Me שמוכוון על ידי החברה. self מתפתח בעזרת חיקוי ומשחק עד שהוא מזהה את "האחר המוכלל". צ'רלס הורטון קולי השתמש במושג " המראה עצמי" כדי להציג את המידה שבה חשובה הדרך שבה אנו מאמינים כי אחרים תופסים אותנו על העצמי. למשפחה חשיבות מרכזית בתהליך החברות. בית הספר מגלה בפני ילדים גיוון חברתי רב ומראה לו לראשונה עם מציאות של הערכה לא אישית (impersonal evaluation). מעבר ללימודים פורמליים, בית הספר מעביר רעיונות תרבותיים ורעיונות על תחרותיות והישגיות. בגיל ההתבגרות הקבוצה המשפיעה היא קבוצת השווים (the peer group). לתקשורת המונים השפעה משמעותית בתהליך החברות. שלב הילדות קיבל מאפיינים אחרים בתקופות שונות. בימי הביניים למשל לא הבחינו ממש בין שלבי הילדות לבגרות.

תקופת ההתבגרות נחשבת לתקופה קשה בחברה שלנו, אולם אין הדבר כך בחברות אחרות. בתקופת הבגרות המוקדמת, חברות מתבטאת במציאת קריירה והקמת משפחה. בגרות מאוחרת מתאפיינת בראייה לאחור על ההישגים שכן הושגו ואלו שפוספסו. בגיל הזקנה, אנשים עוברים שינויים רבים, וביניהם יציאה לפנסיה. בתרבויות טרום תעשייתיות, המבוגרים קיבלו כבוד רב יותר מאשר בחברת ימינו אשר מוכוונת לגיל צעיר. בכל התרבויות, אין המוות מגיע לתודעה עד לגיל הזקנה. התמודדות עם מות בן או בת הזוג מהווה חלק מתהליך החברות עבור המבוגרים. מוסדות כוללניים כמו בתי סוהר או בתי חולים פסיכיאטריים מטרתם להעביר את החוסים תהליך של סוציאליזציה. כלומר שינוי רדיקלי של אישיות החוסה. תהליך החברות מדגיש את הכוח שבידי החברה לעצב את מחשבותינו ותחושותינו ופעולותינו. אולם כבני אדם חופשיים, יש לנו את הכוח לעצב את החברה מחדש ובכך לעצב את חיינו.

פרק 6, חינוך

חינוך הוא מבנה חברתי מרכזי שבו מועברים ערכים נורמות כישורים ומידע. בחברה טרום תעשייתית החינוך התקיים באופן בלתי פורמלי בתוך המשפחה לעומת האופן הפורמלי שבו הוא מתקיים בחברה מתועשת. בארצות הברית החינוך משמש ככלי להעברת עקרונות דמוקרטיים, קפיטליסטיים וחופשיים. הפרדיגמה הפונקציונלית-סטרוקטורלית רואה את הפונקציות של המוסד החינוכי: חברות, חידושים תרבותיים, אינטגרציה ומיצוב חברתי. הפונקציות הסמויות של החינוך כוללות שמירה על הילדים.

הפרדיגמה של הקונפליקט מדגישה את המידה שבה הבדלים ופערים חברתיים מחוזקים על ידי מסגרת בית הספר. כמו כן נשמרת קונפורמיות שרצויה דווקא לבעלי הכח. השימוש במבחנים מנורמליים מצוי במחלוקת משום שיש הטוענים כי הללו מפלים תרבותית. התאמת מסגרת מיוחדת בהתאם ליכולת של הסטודנט אף היא בעייתית משום שהיא מנציחה פערים חברתיים. הגידול המשמעותי במספר האקדמאים המורה על credential society בוגרי אוניברסיטה נהנים מהכנסות גבוהות יותר. חינוך ממלכתי בארה"ב איננו ממומן מספיק על ידי הקהילה ולכן רמת החינוך שם נמוכה יותר. נראה כי ישנה ירידה בהישגים בבתי הספר ובאנלפבטיות הפונקציונלית לוקה חלק גדול מאוכלוסיית בוגרי התיכון. שינה מגמה לנסות ולהפריט את בתי הספר או להפוך אותם לממוקדים במקצוע זה או אחר, בהתאם לכישורי התלמיד. שילוב ילדים עם קשיים בבתי ספר רגילים נותנים להם מרחב אפשרויות רחב יותר. היום יותר ויותר מבוגרים חוזרים ללמוד, ובעיקר נשים. מחשבים משתלבים היום היטב במערכת החינוך, אולם אין הם מתאימים ללימוד כל נושא.

פרק 7, כלכלה ותעסוקה

הכלכלה הוא מבנה חברתי חשוב, אשר לפיו החברה מייצרת, מחלקת וצורכת מוצרים ושירותים. בחברה פשוטה, הכלכלה מתקיימת במסגרת תוך משפחתית. בחברה אגרארית חלק נכבד מהפעילות הכלכלית יצאת מכותלי המשפחה. התיעוש הביא לשינוי בייצור תוך שימוש במקורות אנרגיה חדשים, בייצור המוני ובארגון במפעלים גדולים. חברת הפוסט-תיעושית, עברה שינוי מצריכה של מוצרים לרוב לצריכה וסחירה במידע ובשירותים. זוהי "מהפכת המידע". הסקטור הראשוני של הכלכלה מטפל במוצר הגולמי. הסקטור המשני מייצר מוצרים. הסקטור השלישוני משווק מוצרים אלו. בעוד הכלכלה מתפתחת פוחת חלקו של הסקטור הראשוני, ואז אחרי שלב התיעוש פוחת חלקו של החלק המשני, ובחברות פוסט מתועשות, שולט החלק השלישוני. שני מודלים עיקריים בכלכלה: קפיטליזם (חופש ותחרותיות הישגיות וקניין אישי- חופש ופרודוקטיביות) וסוציאליזם (קניין קהילתי, ודאגה לרווחת הקבוצה תוך ריכוז המנגנונים בידי שלטון מרכזי- שיוויון). בחברות מערביות של היום הממשל מתערב מעט בכלכלה. הגברת הייצוא והייבוא, והשתלטות קואורפרציות רחבים בעולם הביאה, או הינה תוצאה של גלובליזציה כלכלית. בכלכלות מתקדמות פוחתת חלקה של החקלאות בתוצר ובתעסוקה. כמו כן ישנה ירידה בכמות עובדי הצווארון הכחול. נראה כי יותר ויותר מתרחבות משרות הצווארון הלבן. מקצוע (פרספציה) היא קטגוריה מיוחדת של משרת צווארון לבן המבוססת על ידע תיאורטי רב, עצמאות וסמכות וטענה לשרת את הקהילה- למשל רופאים או מרצים. שלושה שוקי עבודה, הראשון מוצלח יוצר ומעניק יותר מהשני. השלישי הוא זמני, ללא צפייה לעתיד או לביטחון בשמירה על המשרה. הרבה עצמאים משתייכים לעובדי הצווארון הכחול. אבטלה נובעת לרוב מהמצב הכלכלי. הכנסות לא מוצהרות או בלתי חוקיות נחשבות בגדר כלכלה "שחורה": "underground economy".

פרק 7, פוליטיקה ומשטר

פוליטיקה היא המוסד החברתי החשוב שדרכו החברה מחלקת את הסמכות לקבלת ההחלטות בין חבריה. על פי מקס וובר, ישנם שלוש דרכים להפוך כוח כפייתי לכוח לגיטימי: דרך מסורת, חוקים ראציונליים, וכריזמה אישית של המנהיג. סמכות מסורתית נפוצה בחברות טרום-תעשייתיות. בחברות מתועשות, לעומת זאת, הלגיטימציה מתקבלת על ידי כינון ביורוקרטיה וחוקים ראציונליים. סמכות כריזמטית מתקבלת על ידי הסתמכות על אחת הדרכים הקודמות. מונרכיה מבוססת על סמכות מסורתית, ואופיינית לחברות קדם תעשייתיות. אף כי שלטון כזה ממשיך להתקיים לעיתים בתקופה זו, הרי שתיעוש מעודד דמוקרטיה וביורוקרטיה. משטרים אוטוריטריים אינם משתפים את העם בקבלת החלטות. משטרים טוטאליטריים הולכים אף רחוק יותר ומגבילים את חיי היומיום של האזרחים. העולם מחולק 191 מדינות עצמאיות פוליטיות, אולם גלובליזציה מתרחשת כאשר גובר עושרם של תאגידים בינלאומיים. טכנולוגיה המבוססת על מהפכת המידע גם היא מעודדת פריצת גבולות המדינה, משום שאין שליטה על המידע היוצא ממדינה לאחרת. ההרחבה בממשל האמריקאי בשני העשורים האחרונים מבטא מעורבות גדולה יותר של הממשל בחרה ובכלכלה.

קבוצות אינטרסים שונות, מקדמות אינטרסים צרים של מגזרי אוכלוסייה. לוביסטים וועדות פוליטיות מהווים כלים בידי ארגונים אלה להשפיע על המדיניות. המודל הפלורליסטי טוען כי הסמכות מחולקת באופן שיווני בעם. המודל של אליטת הכוח טוען כי הכוח מרוכז בקבוצה מצומצמת מאוד של בעלי עושר כלכלי רב. מהפכה משנה באופן דראסטי את סדרי השלטון. טרורזם היא עוד טקטיקה פוליטית לא קונבנציונלית. גם מדינות וגם פרטים מעורבים בפעילות טרוריסטית. מלחמה היא קונפליקט חמוש מונחה על ידי הממשלות. התפתחות הלוחמה הגרעינית העלה את הסיכון לשואה עולמית. קידום תהליכי השלום תלוי בעיקר בפתרון קונפליקטים בינלאומיים.

פרק 8, ריבוד חברתי

ריבוד חברתי מתייחס לקבוצות של אנשים אשר מדורגים באופן הירארכי. ריבוד חברתי הוא:

- (1) מאפיין חברתי, ולא נובע מהבדלים אידיבדואלים של ממש.
 - (2) מתמשך לדורות.
 - (3) אוניברסאלי, אף שמקבל צורות שונות.
 - (4) מחוזק על ידי אמונות תרבותיות.
- שיטת הקאסטות, אשר טיפוסית לחברות אגראריות, מבוססת על שיוכיות, ומאפשרת מעט מאוד מוביליות חברתית. היא מבוססת על אמונות מוסריות חזקות, מעצבת את חייו של אדם, גם מבחינה תעסוקתית, וגם מבחינת קשרי נישואין.
- שיטת המעמדות, השכיחה בחברות מתועשות, משקפת מידה רבה יותר של הישגיות אישית. המעמדות מוגדרים פחות, משום שמתקיימת מוביליות רבה יותר.
- מבחינה היסטורית, חברות ראו עצמן כנעדרות מעמדות משום שחיו על רכוש משותף. אולם בעוד שאכן הן מגלות שיוון כלכלי רב יותר, הן מגלות יחס נוקשה יותר לבעלות על סמכות- וכאן מתקיים הריבוד.
- הריבוד ממשך להתקיים משתי סיבות עיקריות:
- (1) תמיכה מצד בעלי סמכות ועצמה בחברה
 - (2) תמיכה באידיאולוגיה אשר לפיה סוגים מסוימים של חוסר שיוויון הינם מוצדקים וטבעיים.
- תיזת דויד מור טוענת כי ריבוד חברתי הינה אוניברסלית משום שהיא תומכת בתפעול החברה. תגמולים לא שיוויוניים מביאים לעליית המוטיבציה של בני החברה, לקדם את עצמם לתפקידים שבהם יוכלו לתרום לחברה. הביקורת על תיזה זו היא:
- (1) קשה להעריך באופן אובייקטיבי את החשיבות הפונקציונלית של תפקידים תעסוקתיים בחברה.
 - (2) ריבוד חברתי מונע מאנשים רבים דווקא למצות את הפוטנציאל שלהם.
 - (3) הריבוד לעיתים קרובות גורם לקונפליקטים.
- קרל מרקס הכיר שבני מעמדות עיקריים המרכיבים את החברה: הקפיטליסטים (בעלי ההון ואמצעי הייצור) והפרולטריון (אשר משכירים את שירותם בתמורה להכנסה כספית).
- המהפכה הסוציאליסטית אותה צפה מרקס לא התרחשה, כאשר סוציולוגים רבים הסיקו מכך כי הניתוח של מרקס היה מוטעה. אחרים טוענים כי עדיין, החברה מתקיימת עם קונפליקטים רבים בין מעמדות. מקס וובר הצביע על שלושה מימדים עיקריים ל חוסר שיוויון:
- (1) מעמד כלכלי
 - (2) סטטוס חברתי, יוקרה
 - (3) עוצמה – סמכות
- ביחד שלושת המימדים יוצרים הירארכיה מורכבת של מעמד סוציו אקונומי.
- ג'ארד וג'ין לנסקי הסבירו כי מבחינה היסטורית, קידום טכנולוגי הביא להגברת הריבוד. אולם בחברות מתקדמות יותר, בשלב מסוים, קדמה דווקא מובילה למוביליות חברתית גבוהה יותר. כפי שמתבטא בעקומת קוזנט.
- העיסוק בריבוד חברתי הוא בעייתי משום שהוא לא רק עוסק בעובדות, כי אם בהערכות איכותניות לגבי הצורה האופטימלית של החברה.

פרק 9, סטייה

- מושג הסטייה מתייחס להפרה של חוקים נורמטיבים, החל מסטיות קטנות ועד לסטיות חמורות ביותר. מחקרים המנסים למצוא הקשר ביולוגי לסטייה לא העלו מסקנות של ממש. מחקרים פסיכולוגיים מייחסים סטייה להפרעות אישיותיות, הנובעות ממשתנים ביולוגיים וסביבתיים. נקודת מבט זו מאפשרת לנו להסביר סוגים מסוימים של סטייה.
- לסטייה מקורות חברתיים יותר מאשר אישיים משום ש:
- (1) היא מתקיימת ביחס לנורמות חברתיות.
 - (2) נובעת מתהליך של הגדרות חברתיות.
 - (3) היא מעוצבת על ידי חלוקת הכוח והסמכות בחברה.

דורקהיים, בעזרת הפרדיגמה הפונקציונלית- סטרוקטורליסטית, טוען כי תגובת החברה לסטייה מסייעת להגדרת נורמות ותיחום מוסרי, היא מקדמת אחידות וליכוד חברתי, ומאפשרת תמורות בחברה. הפרדיגמה של האינטראקציה הסימבולית, מגדירה תיאוריה של התוויה (labeling theory) אשר לפיה, סטייה נובעת מתגובת האחר, ולא מההתנהגות עצמה דווקא. אדם הרוכש סטיגמה של סטייה יכול להגיע לסטייה משנית, ולפתוח בקריירה של סטייה.

פרדיגמת הקונפליקט, בהתאם לתורתו של מרקס, טוענת כי מלכתחילה, חוקים מבטאים את צורכיהם של קבוצת עילית אינטרסנטית. היא מציינת למשל כי עבירות צווארון בלן אינן מקבלות התייחסות רחבה מספיק על אף הנזק שהיא גורמת לציבור.

מעצרים מגיעים לשיא בתקופת ההתבגרות. שלושת רבעי מהעצורים הם גברים כמו גם 90% מאלו שמואשמים בעבירות אלימות.

בני מעמד נמוך יותר מבצעים יותר פשעי רחוב, אף כי אם נחשב בפשיעה גם את עבירות הצווארון הלבן, נגלה כי בני המעמדות אחרים מעורבים לא פחות בחיי הפשע.

יותר לבנים מאשר שחורים עצורים בעבור פשעי רחוב, אולם ביחס לחלקם היחסי באוכלוסייה, שחורים נעצרים יותר מלבנים. לאסייתים שיעור מעצרים נמוך מן הממוצע.

המשטרה נאלצת להשתמש בשיקול דעת בכל הנוגע למעצרים, וקבלת החלטה בעניין זה מושפע מהמידה בה העבירה חמורה, מצבעו של החשוד, ומהימצאותם של צופים.

הסכמים משפטיים מחוץ לבית המשפט מוצלחים משום שהם חוסכים כספים רבים וזמן רב למשלם המסים, אולם יש בהם בעייתיות משום שהצדק לא תמיד מהווה שיקול של ממש בהסכמים אלו.

הצדקות לעונשים:

(1) שיקום חברתי

(2) נקמה

(3) הרתעה

(4) בידוד והגנה של החברה

נושא העונשים, כמו נושא הסטייה הינו מקור לחילוקי דעות רבים בין הסוציולוגים.

פרק 10, גזע ואתניות

גזע מהווה שילוב של תווים ביולוגיים. לפני מאות שנים מדענים מצאו שלוש קבוצות גזעיות עיקריות: לבנים, מונגולואידים וכושים. אולם אין גזע טהור. אתניות היא לא רק עניין ביולוגי, כי אם גם עניין תרבותי. מיעוטים – כולל אלו השייכים לגזע או לאתניות מסוימת- הן קבוצות מוגדרות של אנשים אשר נמצאים בעמדה חברתית נחותה.

דעה קדומה היא הכללה קשיחה ומעוותת לגבי קטגוריה של אנשים. גזעניות, היא דעה קדומה בעלת עצמה רבה, אשר טוענת כי גזעים מסוימים נחותים או נעלים מאחרים.

הפליה דפוס התנהגות שלפיו נוהג אדם בקבוצות שונות של אנשים באופן בלתי שיוויוני. פלורליזם הוא מושג המתייחס למצב שבו קטגוריות אתניות או גזעיות על אף ההכרה בשוני שלהן, מקבלות מעמד זהה.

אסימילציה, היא תהליך שבו מיעוטים מקבלים בהדרגה את הדפוסים של התרבות השולטת.. סגרגציה מתייחס להפרדה הפיזית והחברתית של קטגוריות של אנשים. רצח-עם מתייחסת לחיסול של עם.

פרק 11, מין ומגדר

מין הוא מושג ביולוגי. הרמפרודיטים הם מקרים נדירים של אנשים שמקבלים את מאפייני שני המינים. טראנסקסואלים הם אנשים שחשים כי המין הביולוגי שלהם שונה מהמין הפסיכולוגי שלהם.

הטרנסקסואליות היא הנטייה המינית השלטת בכמעט כל תרבות. בעולם, אם כי אנשים ביסקסואלים או הומוסקסואלים מהווים אחוז קטן מהאוכלוסייה בכל מקום.

מגדר מתייחס לדרך שבה תרבות מייחסת תווים אנושיים ומחלקת כוח לכל מין. מגדר שונה במידה רבה בתרבויות שונות, אולם דרגה מסוימת של פטריאכליות קיימת בכל מקום.

בעזרת תהליך החיברות, אנשים מקשרים בין אישיות (זהות מגדרית) לבין התנהגות (תפקידי מגדר). הסוכנים המרכזיים של תהליך החיברות – המשפחה, קבוצת השווים, ביה"ס ותקשורת המונים – מחזקים הגדרות תרבותיות לגבי מה נחשב לנשי ומה לגברי.

ריבוד מגדרי יוצר נחיתות רבה עבור נשים. אף כי רוב הנשים פעילות כעת בשוק העבודה, רוב הנשים מחזיקות במשרה פקידותית בעלת הכנסה נמוכה. פעילות במשק הבית נותרת פעילות ללא שכר המבוצעת על ידי נשים לרוב. בממוצע בארה"ב נשים מרוויחות רק 72% משכרם של גברים. ההבדל נובע ממשורת שונות, מאחריות שיש לנשים על משק הבית ומהפליה.

נשים מחזיקות כיום ברוב התארים האקדמיים הנמוכים (תואר ראשון ושני). גברים עדיין מקבלים את מירב תארי הד"ר והפרופסור.

מספר הנשים המעורבות בפוליטיקה עלה משמעותית בעשורים האחרונים, אולם רוב הנבחרים הם גברים. נשים השייכות למיעוטים סובלות מנחיתות חברתית גדולה יותר מגברים לבנים. נשים אלו מרוויחות מחצית משכרם של גברים לבנים, ומחצית משקי הבית אשר בראשם אישה שחורה, הינם עניים. על בסיס המובחנות שלהן והנחיתות החברתית שלהן, נשים מהוות מיעוט, אף שרבים מהן לא חושבות על עצמן ככאלו.

אלימות נגד נשים היא בעיה רחבת היקף, כמו גם בעיית ההטרדות המיניות ופורנוגרפיה. הפרדיגמה הסטרוקטורלית-פונקציונלית טוענת כי חברות קדם תעשייתיות הגדירו תפקידים מובחנים לנשים ולגברים, אשר ביטאו שוני ביולוגי בין המינים. בחברות מתועשות, לעומת זאת, חוסר שיוויון בין המינים מהווה דיספונקציה, ולכן פוחתת עם השנים. טלקוט-פרסון טוען כי תפקידי מגדר משלימים יובילו לאינטגרציה חברתית גבוהה יותר של המשפחות ושל החברה בכלל.

הפרדיגמה של הקונפליקט רואה במגדר מימד של חוסר שיוויון חברתי וקונפליקט. אנגלס, קישר את הריבוד המגדרי להתפתחות הקניין הפרטי. לטענתו הקפיטליזם מוריד בערכן של נשים ושל עבודות הבית אותן הן מבצעות.

פמיניזם דואג לשיוויון החברתי של נשים ובאופן פעיל מתנגד לפטריארכיות וסקסיזם. פמיניסטיות עוד דואגות למגר את תופעת האלימות נגד נשים, וחותרות לקבלת השליטה על המיניות שלהן.

ישנם שלושה משתנים של חשיבה פמיניסטית:

(1) פמיניזם ליברלי מחפש אחר שיוויון הזדמנויות במסגרת ההסדרים החברתיים הקיימים.

(2) פמיניזם סוציאליסטי טוענת לביטול הקניין הפרטי, לצורך חתירה לשיוויון חברתי.

(3) פמיניזם רדיקלי, אשר מטרתו ליצור חברה נטולת מגדר.

משום מהגדרות המגדר הן כה מרכזיות בחיינו, הפמיניזם נתקל בהתנגדויות רבות. אף כי שני שלישים מהבוגרים בארה"ב תומכים בתיקון לחוקה בנושא שיוויון זכויות, עדיין לא חל שינוי תחוקתי של ממש.

פרק 12, הזדקנות וגיל הזהב

חלקה היחסי של אוכלוסיית המבוגרים בארה"ב השליש את עצמו מתחילת המאה. באמצע המאה הבאה, צפוי להיות חלקה של קבוצה זו שווה ל-20% מהאוכלוסייה.

גרונטולוגיה, חקירת ההזדקנות והזקנים, מתרכזת בשינויים ביולוגיים ופסיכולוגיים בגיל מבוגר וגם בהגדרות תרבותיות של ההזדקנות.

להזדקן פירושו הגברת הסיכון לחלות ולסבול מנכות. אולם אנשים צעירים נוטים להגזים בהערכתם את הנכות של המבוגרים.

מחקר פסיכולוגי מאשר כי הזקנות איננה מלווה דווקא באובדן אינטליגנציה או בשינויים אישיותיים. הגיל שבו נחשבו אנשים ל"זקנים" השתנה במהלך ההיסטוריה. עד לפני מספר מאות שנים הגיל היה 30. בחברות עניות, גיל ההזדקנות נמוך יותר מאשר בחברות עשירות, משום שתוחלת החיים קצרה יותר.

בהסתכלות גלובלית, תיעוש מביא לירידה במעמדם של המבוגרים בחברה.

בעת ההזדקנות, אנשים סובלים מבידוד שמקורו בפרשה מעבודה, במוות של קרובים, מנכות פיזית. ולכן רוב המבוגרים נזקקים למשפחותיהם לתמיכה חברתית.

מאז 1960 עוני בקרב האוכלוסייה המבוגרת ירד בדראסטיות. אלו אשר סובלים מעוני שייכים לקטגוריות של אנשים אשר היו סובלים מכך, ללא קשר לגילם המתקדם.

אגאיזם (ageism) היא דעה קדומה והפליה נגד אנשים מבוגרים והיא משמשת לצורך הצדקת ריבוד על בסיס גיל.

אף כי הם סובלים מנחיתות חברתית רבה, הקבוצה אינה מוגדרת היטב ואינה בעלת מאפיינים שיאפשרו לה להיכנס להגדרה של מיעוט.

תיאוריית ההתנתקות (disengagement) אשר מקורה בפרדיגמה הפונקציונלית-סטרוקטורלית, טוענת כי המבוגרים מתנתקים ממקומות העבודה ומאחריות חברתיות לפני שהם מאבדים ממש את היכולת לעסוק באלו, על מנת לאפשר לצעירים ליטול את מקומם.

תיאוריית הפעילות, המבוססת על פרדיגמת האינטראקציה הסימבולית, טוענת כי דווקא פעילות היא זו אשר מאפשרת שביעות רצון בגיל מבוגר יותר.

פרדיגמת הקונפליקט מתמקדת בריבוד על בסיס גיל, כאשר החברה מפסיקה להעריך את המבוגרים בשל הירידה בפרודוקטיביות הכלכלית שלהם.

החברה המודרנית איננה מתייחסת למות כחלק מחיי היומיום וכך יוצרת התעלמות תרבותית מהסופיות של האדם. בחלקה, גישה זו קשורה לעובדה כי אנשים מגיעים לגיל מבוגר בטרם מותם. נראה כי בימינו גוברת המודעות למוות ומחפשים שליטה על תהליך הגסיסה.

פרק 13, משפחה

כל החברות בנויות על קשרי שמפחה, אף כי מבני המשפחות שונה משמעותית בין תרבות לתרבות ובין תקופה לתקופה.

בחברות מתועשות, נישואיו הם מונוגמיים. בחברות קדם מתועשות, ישנה קבלה של פוליגמיה משני סוגים: פוליגמי ופוליגמי.

בפרספקטיבה גלובלית, פטרילוקאליות (מגורים בקרבת משפחתו של אב המשפחה) היא נפוצה ביותר. בעוד שבחברות מתועשות, נאולוקאליות (הזוג מתגורר בנפרד מהורי שני הצדדים) היא הצורה הרווחת. חברות קדם מתועשות מאמצות אחת משתי השיטות: פטרילינאליות או מטרילינאליות (הגדרת יחסי קרובים דרך משפחת האב או האם). חברות מתועשות מאמצות שיטה משולבת. הפרדיגמה הפונקציונלית-סטרוקטורלית מגדירה פונקציות מרכזיות שהמשפחה ממלאה - חיברות של הצעירים, ויסות הפעילות המינית, העברת מיקום חברתי, והענקת של תמיכה חומרית ורגשית. תיאוריות הקונפליקט חוקרת את האופן שבו משפחות מחדשות חוסר שיוויון חברתי על ידי חיזוק חלוקה על פי מעמדות, גזע, אתניות ומגדר.

ניתוח ברמת המיקרו מדגישה את הרב גוניות שבחוויות המשפחה במהלך השנים ובין בני המשפחה השונים.

מקור המשפחה בתהליך החיזור. שלא כמו בארה"ב, חברות רבות מגבילות את חלקה של הרומנטיקה בבחירת בן זוג. אולם גם בחברה שלנו, אהבה רומנטית נוטה לקשר בין אנשים בעלי רקע חברתי דומה. רוב רובם של הזוגות הנשואים הם גם הורים לילדים, אף כי גודל המשפחה ירד במהלך השנים. סיבת המפתח לכך היא בתהליך התיעוש, שבו ילדים הופכים לנטל, ויש עידוד לאפשר לנשים לצאת ללמוד וישנה ירידה במוות ילדים.

בשלב מאוחר יותר, חיי בני הזוג משתנים כאשר הילדים מתבגרים ויוצאים מן הבית. זוגות בגיל המעבר, עדיין נאלצים לעיתים קרובות לטפל בקרוב מזדקן. השלב האחרון בחיי הזוגיות הוא במות אחד מבני הזוג. המשפחות שונות בהתאם למעמד הסוציו אקונומי, לגזע, ואתניות. משפחות לטיניות למשל, נוטות לשמור על קשרי משפחה צמודים יותר. משפחות של שחורים נוטים להיות בעלות אישה כראש המשפחה. מבין כל הקבוצות, משפחות בעלות רקע של שפע כלכלי מקבלות מגוון רחב יותר של אפשרויות.

מגדר משפיע על הדינמיקה המשפחתית משום שלגברים שליטה ברוב המשפחות. מחקרים מראים כי לנישואין יש יתרונות רבים יותר לגבר מאשר לאישה.

שיעור הגירושין כיום גבוה פי 10 מזה של המאה הקודמת. 40% מן הנישואין יסתיימו בגירושין. רוב הגרושים (בעיקר גברים), נישאים מחדש, ויוצרים משפחות מעורבות הכוללות בהם ילדים מנישואין קודמים.

אלימות במשפחה אשר קורבנותיה הם גם נשים וגם ילדים, נפוצה הרבה יותר מהמספרים הרשמיים והמוצהרים. מתעללים לרוב זכו בעצמם בהתעללות בהיותם ילדים.

חיי המשפחה בחברה שלנו הופכים להיות מגוונים יותר ויותר- משפחות חד הוריות, משפחות הומוסקסואליות, ורווקות הן תופעות גוברות בשנים האחרונות, זאת על אף העובדה כי אין החוק מאשר נישואים חד מיניים.

אף כי מעורבת בכך בעיה אתית, הטכנולוגיה משנה את המושגים שלנו לגבי הורות וילודה.

פרק 14, דת

דת היא מוסד חברתי משמעותי המבוסס על הפרדת הקדוש מן הטמא. דת היא עניין של אמונה ולא של הוכחה מדעית, אשר מתבטאת בטקסים שונים.

הסוציולוגיה בוחנת את ההשלכות החברתיות ואת ההקשרים של התופעה, אולם אין מחקר מדעי אשר יוכל לטעון לאמת המוחלטת או לשגיאה המוחלטת של אמונה דתית כלשהי.

דורקהיים טען כי, דרך הדת, אנשים חווים את העצמה של החברה בה הם חיים. הניתוח הפונקציונלי-סטרוקטורלי שלו, טוען עוד כי הדת מקדם אחידות וגיבוש חברתי, וגם מקנה משמעות ומטרה לחיים.

בעשותו שימוש בפרדיגמת האינטראקציה הסימבולית, פיטר ברגר מסביר כי אמונות דתיות מובנות חברתית כאמצעי להתמודדות עם חוסר הוודאות ועם הקשיים של החיים.

קרל מרקס, בפרדיגמת הקונפליקט, טוען כי הדת מדמת אי שיוויון. אולם, מבחינה היסטורית אידיאלים דתיים שילבו עקרונות הירארכיים וגם עודדו חיפוש אחר שיוויון.

מקס וובר ניתח את ההשפעה של הקלוויניזם על המהפכה התעשייתית ובכך הדגים את הכח שבדת לקדם שינויים חברתיים.

כנסיות, המהוות ארגונים דתיים בעלי מעורבות גבוהה בחברה, נחלקות לשתי קבוצות - כמורות-*ecclesia* אשר להן קשר ישיר עם הממשל, ועדתיות *denomination*. אשר עצמאיות מהממשל ומעודדות פלורליזם רב יותר.

פולחן הם ארגונים דתיים שמקבלות על עצמן אמונות ופעילויות חדשות ולא קונבנציונליות. חברות פשוטות מבחינה טכנולוגית היו אנימיסטיות בעיקרן, כאשר חיי הדת היוו היבט אחד מתוך חיי המשפחה. בחברות מורכבות יותר, הדת מקבלת ביטוי כמבנה חברתי מובחן.

מאמיני 6 הדתות הגדולות מהווים 75% מאוכלוסיית העולם: נצרות, איסלאם, יהדות, הינדו, בודהיזם, וקונפוציאניזם.

כמעט כל אוכלוסיית הבוגרים בארה"ב מזדהה עם דת זו או אחרת. הרוב משתייך לכנסיות הפרוטסטנטיות. המידה שבה אומה מוגדרת כדתית תלויה במידה שבה היא עושה אופרציונליזציה של מושג הדת. כלומר עד כמה אנשים נוטלים חלק בפעילות דתית כלשהי.

חילון הוא תהליך שבו העל טבעי והקדוש הופכים לבעלי משמעות פחותה. בארה"ב הירידה בהשתייכות לדתות הגדולות ירדה בעוד ששיעור ההצטרפות לכתות עלה. עובדה זו מרמזת על כך כי תהליך החילון לא יוביל למיגורה של הדת.

אמונה אזרחית היא מעין אמונה דתית שלפיה אדם מגלה נאמנות לאומה שלו, בצורה של פטריוטיזם. פונדמנטליזם מתנגדת להתאמת הדת לעולם העכשווי ודורשת קריאה יותר נאמנה למקורות. גיוון דתי אינו מתקבל בברכה, והשאיפה היא להכרה אישית בקיומו של האל.

המשיכה המתמשכת לדת נובעת מכישלונה של המדע להתייחס לשאלות של מהות, של יעוד, של נצח.

